

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

ІРОНІЯ В РОМАНІ ТАРАСА АНТИПОВИЧА «МІЗЕРІЯ»

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконала: студентка 411 групи
Спеціальності 014.01 Середня освіта
(українська мова та література)
Освітньо-професійної програми
«Середня освіта
(Українська мова та література)»
Пилипчук Оксана Віталіївна

Керівник: кандидатка філологічних наук,
старша викладачка Цепкало Т.О.

Рецензент : докторка філологічних наук,
професорка Пентиліук М.І.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади іронії в сучасному літературознавстві	7
1.1. Теоретичні аспекти іронії.....	7
1.2. Специфіка репрезентації іронії в прозових творах.....	17
РОЗДІЛ 2. Особливості іронії в романі Т. Антиповича «Мізерія»	26
2.1. Роль і функції іронічної гри слів у творі Т. Антиповича.....	26
2.2. Реалізація ситуативної іронії в романі «Мізерія».....	35
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТОК А	54

ВСТУП

Комічне в художній літературі – це навмисно створюване автором «відхилення від норми», яке призводить до виникненню двох змістовних планів, націлене на якесь явище. Наявність у комічного одночасно двох смислів призводить до того, що комічні твори завжди залишають на частку читача активну розумову роботу. Форми комічного досить складно класифікувати через численності аспектів комічного і різноманітності його феноменів.

Характерними ознаками постмодерністського твору є фрагментація і нелінійне оповідання. При цьому тимчасові спотворення в літературі постмодерністської спрямованості часто використовуються для додання відтінку іронії. Жанровий і стильовий синкретизм, властиві літературі постмодернізму, обумовлюються ігровим принципом, багато постмодерністських текстів можна інтерпретувати в різних жанрових ключах. При дослідженні організації текстових структур вчені виявили різні способи створення ефекту навмисного оповідного хаосу, оповідання тексту фрагментами, сприйняття світу як позбавленого сенсу, закономірності й упорядкованості.

Сучасна українська література характеризується іронічним світовідчуттям, що зумовлене демократизацією суспільства, інтелектуалізацією мистецтва, розвитком творчої свободи письменника. Реалізація іронії в тексті засвідчує значне розмаїття художніх засобів та прийомів. Як лінгвістичний феномен іронія являє собою навмисне вираження невідповідності буквального і мається на увазі сенс слова або вислову з метою глузування, жарту або знущання. З огляду на це, іронія здатна відбивати широку гаму емоцій і почуттів – як негативних, так і позитивних. Творчість сучасних авторів часто вирізняється іронічним

сприйняттям навколишньої дійсності, що межує з поліфонізмом, філософічністю та міфологічністю.

У сучасних літературознавчих дослідженнях з їх послідовною антропоцентричною спрямованістю при загальному інтересі до тексту важливе місце займає вивчення семантичних категорій, в тому числі тих, що не представлені явно в одиницях мови, а мають імпліцитний характер. Нове розуміння іронії як категорії, далеко виходить за вузькі рамки стилістичного прийому, заснованого на антифразових відносинах, сприяє формуванню текстового підходу до дослідження іронії в сучасній літературі, що дає можливість по-новому кваліфікувати досі до кінця не вивчену і неоднозначно потрактовану категорію. Іронія у постмодерністських художніх творах гармонійним чином впливає з поля інтертексту, використовуючи при цьому мотиви, сюжети і думки письменників минулого. Автори творів постмодернізму звертаються до іронії, адже вона є способом переосмислення і передання досвіду минулих поколінь в сучасних реаліях.

Принципова актуальність текстового підходу полягає в можливості розгляду іронії як рівноправної форми комічного поряд з гумором і сатирою, особливого світосприйняття, заснованого на емоційно-оцінному способі освоєння дійсності. Іронію з різних позицій вивчали В. Вакуров, В. Виноградова, Г. Євсєєва, О. Земська, С. Іваненко, І. Кобилянський, О. Копусь, Л. Кричун, Н. Молотаєва, С. Походня, Б. Пришва, В. Санніков, О. Тимчук, О. Третьякова, Р. Харитонова, Я. Януш та ін. Дослідження іронії в художньому тексті, зокрема в романі «Мізерія» Т. Антиповича, дасть змогу визначити спосіб відображення неявної оцінної позиції автора, його світоглядні позиції, ідіостиль та розкриття лейтмотиву твору. Аналізований роман не був об'єктом наукового дослідження жодного разу в українському літературознавстві, що свідчить про актуальність обраної нами теми.

Мета дипломної роботи – визначити роль і функції іронії в романі Т. Антиповича «Мізерія».

Досягнення мети передбачає виконання ряду **завдань**:

- проаналізувати теоретичні аспекти іронії в сучасному літературознавстві;
- розглянути специфіку репрезентації іронії в прозових творах;
- дослідити особливості іронічної гри слів в романі «Мізерія»;
- описати ситуативну іронію у творі Т. Антиповича;
- визначити роль і функції різних видів іронії в аналізованому романі.

Об'єктом дипломної роботи є роман Т. Антиповича «Мізерія».

Предметом нашого дослідження – роль і функції іронії в аналізованому творі.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано теоретичний аналіз, описовий метод, контекстуальний, інтерпретаційний, системний аналіз і синтез, узагальнення та систематизація.

Практична значимість даної роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в літературознавчих курсах, при підготовці до лекцій та написанні курсових робіт.

Апробація одержаних результатів. Із результатами нашого дослідження ми взяли участь у 4-х конференціях:

1) II Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Пріоритетні напрями філологічних досліджень» (м. Херсон, 24-25 жовтня 2019 р.);

2) Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Неоміфологізм в українській та зарубіжній літературах» (м. Херсон, 29-31 жовтня 2019 р.);

3) Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення» (м. Одеса, 24-25 квітня 2020 р.);

4) IV Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми філологічних та лінгводидактичних студій третього тисячоліття у студентських дослідженнях» (м. Херсон, 17 травня 2020 р.).

Також опублікували 3 наукові статті:

Пилипчук О. Особливості іронії в романі Тараса Антиповича «Мізерія». *Неоміфлогізм в українській та зарубіжній літературах: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції* / [редактори-упорядники А. Демченко, Т. Цепкало]. Херсон : ХДУ, 2019. С. 162-168. (0,2 д.а.).

Пилипчук О. Іронічна гра слів у романі Тараса Антиповича «Мізерія». *Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 24-25 квітня 2020 року*. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2020. С. 30-34.

Пилипчук О. Ситуативна іронія в романі Тараса Антиповича «Мізерія». *Актуальні проблеми філологічних та лінгводидактичних студій третього тисячоліття у студентських дослідженнях: збірник матеріалів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* / [редактори-упорядники І.В. Гайдаєнко, Т.Г. Окуневич]. – Херсон: ХДУ, 2020.

Структура бакалаврської роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (38 позицій).

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІРОНІЇ

В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

1.1. Теоретичні аспекти іронії

Протягом великого проміжку часу багатьма дослідниками вивчалась і визначалась функція такого виду комічного, як іронія. І до цього часу ведуться спроби визначити і пояснити роль та функції цього виду комічного в сучасній українській прозі. Але це є досить проблемним явищем і сьогодні. «У науці важливе місце посідає проблема комічного, яка вже протягом багатьох років перебуває в полі зору науковців. Здавна проблему комічного досліджували переважно естетика та літературознавство, аналізуючи такі естетичні категорії як комічне та трагічне, що застосовувалися в літературі» [38, с. 536].

У гумористичних творах будь-яких жанрів для створення комічного ефекту автору необхідно використовувати певні прийоми і засоби. Б. Дземидок відзначає п'ять основних груп прийомів:

«1) видозміна і деформація явищ перебільшення або применшення перетворюють свій об'єкт в явище, яке відхиляється від норми, відповідно, роблячи його комічним. Техніка перебільшення (або применшення) лежить в основі таких прийомів як пародіювання, гротеск;

2) несподівані ефекти і вражаючі зіставлення. Комізм може полягати в несподіваному сюжетному ході або повороті думки. У деяких випадках несподіванка може складатися в відсутності несподіванки. Комічний ефект створюється і в разі зіставлення явищ різних або навіть взаємовиключних один одного, коли в результаті цього зіставлення може виявитися разюча подібність між безглуздим і тим, що вважається нормою, абсурдними і буденними ситуаціями;

3) невідповідність у відносинах і зв'язках між явищами. Комічними можуть бути анахронізми з області моралі, поглядах, мові, способу

мислення і т. п. Прийомом, що створює комічний ефект, може бути змішанням рис різних епох;

4) уявне об'єднання абсолютно різнорідних явищ. Одним з найбільш сильних і виразних прийомів комічного є об'єднання явищ різних сфер, різних художніх методів. Комічний ефект може створюватися за допомогою ситуацій, при яких поведінка героя не відповідає обставинам, зовнішній вигляд – поведінці, думка про себе – фактичній значимості, теорія – практиці. Комічними є і висловлювання, де прихована суть служить запереченням буквального сенсу, уявне схвалення або похвала є завуальованим осудженням або докором.

5) створення явищ, які по суті або за видимості відхиляються від логічної або праксеологічної норми. Комічний ефект виробляють сюжети, в яких відбувається виконання роботи явно безцільної, для досягнення мети вибирається невідповідний засіб, просте завдання надмірно ускладнюється. Також використовуються різноманітні порушення логічних норм з метою викликати комічний ефект: помилки в умовиводах і невірні асоціації, відсутність логічного зв'язку між пропозиціями і частинами пропозицій, несподівані вставки і повороти теми, невірне вживання слів, парадоксальні висловлювання і т. д.» [13, с. 43].

Згідно з визначенням Ю. Борєва: «комічне – це суспільно-відчутне, суспільно значуще об'єктивне протиріччя, невідповідність (мети – засобам, форми – змісту, дії – обставинам, сутності – її прояву, причини – слідству, дії-результату, старого – новому, реальності – уявленню). Комічне за своїм походженням, сутності та естетичної функції носить соціальний характер. Іронія, як вид комічного, «будується на порушенні постулату істинності» (маються на увазі так звані «постулати спілкування Грайс»)» [9, с. 41].

Як зауважив німецький літературознавець Б. Аллеман, «в той час як гумор і сатира мають певний характер, для іронії характерна незавершеність і динамічність» [30, с. 17]. Основною характерною рисою,

що зближує іронію з різними типами комічного, вважається наявність протиріччя між формою і змістом (Ю. Борєв, Д. Миколаїв, Я. Ельсберг).

Ціннісна структура комічного, на думку В. Півоева, «характеризується діалектичним протиріччям двох планів – заперечення і твердження – і загальною спрямованістю від суб'єкта до об'єкта. Ця амбівалентність сміху в іронії ускладнюється двома напрямками вираження іронії (інтровертним і екстравертним). Тому ціннісна структура іронії включає в себе три плани: 1) зовнішнє твердження; 2) внутрішнє заперечення і 3) кінцеве твердження, а також характеризується двоспрямованістю: на об'єкт і на себе (на суб'єкт). З явищ комічного така двонаправленість властива ще й гумору. Трьохплановість же характерна лише для іронії» [23, с. 43].

«В ряді засобів створення комічного стоїть іронія – вживання слова або виразу в сенсі зворотному буквальному з метою тонкої або прихованої насмішки» [14, с. 185].

У сучасній літературі представлено кілька точок зору про природу іронії і її визначення. Найбільш доцільним видається використання в дослідженні визначення іронії, представлене Д. Мюкке, який вважає, що «іронія – це спосіб говоріння, письма, дії, поведінки, зображення і т.д., внаслідок якого справжнє чи те значення, яке мається на увазі навмисно представляється і актуалізується через несумісне з ним, показне і вдаване значення» [37, с. 43]. Відповідно, метою використання іронії є непрямий вплив на читача: викликати сміх, посмішку, і одночасно донести критику, осуд під маскою прийняття і схвалення або смішне під масою серйозності.

«Іронія, поряд з гумором, дотепністю і сарказмом, відноситься до одиниць з максимально релевантними властивостями, складовим базовим рівнем естетичної категорії комічного. За допомогою даних різновидів категорії (а також за допомогою прототипу) можна описати практично всю гаму відтінків комічного» [3, с. 33].

У сучасних європейських мовах є чимало зіткнень між гумором і іронією. Як зауважує В. Динник, «якщо іронія удавано зображує належне як даного, то гумор, навпаки, удавано зображує дане в якості належного» [15, с. 572].

Літературознавство розглядає феномен іронії в межах художнього твору. В цьому ракурсі, на думку С. Балашова: «література розуміється як культурно-історичний компонент культури, а дослідження іронії близько соціокультурним дослідженням» [4, с. 20]. До подібного висновку приходять і літературознавець А. Дюсон, який стверджує, що: «іронія реалізується в тексті, коли автор віддає перевагу антигерою, тим самим іронізуючи над ідеальним героєм, характерним для суспільства, в якому ведеться створення твору. Дослідники художнього тексту одностайні в думці, що іронія відноситься до елементів, які мають особливе значення. Іронія, яка завжди є засобом реалізації суб'єктивно-оціночної модальності, являє собою художню форму авторської оціночної позиції» [31, с. 7].

І. Пасі у своїй статті говорить, що: «Надзвичайно цікавий ускладнений випадок являє собою можлива тільки в художніх текстах авторська метаіронія. Оповідання будується таким чином, що мова безпосередньо не є іронічною, проте висловлювання, ситуація і контекст будуються автором таким чином, щоб була зрозуміла «неістинність», аномальність в тому чи іншому відношенні» [21, с. 63].

Іронія не вживається у прямому сенсі, а має подвійний зміст. Чим більше приховане справжнє значення іронічного висловлення, тим гострішою постає іронія. А. Баранов говорив, що: «Двоїстість як обов'язкова властивість іронії дефініційовано в сучасній науці як віддзеркалення асиметрії між формою і змістом або як випадок неповного покриття плану змісту планом вираження» [6, с. 11].

У сучасних літературознавчих дослідженнях центральним стало твердження про те, що іронія в постмодернізмі перевтілилася в певний

світогляд, оскільки все, від історії до самого себе, людина постмодернізму сприймає через призму іронії. Це переосмислення дійсності і новий погляд на неї знайшли своє відображення в художній літературі, яка набула нового іронічного звучання.

На думку дослідниці С. Походні: «недооцінка іронії як художньої форми критичного освоєння дійсності бере свій початок у невизначеному статусі іронії передусім у системі естетичної категорії комічного» [27, с. 4].

«У складному комізмі, розрізняються три принципово різних творчих методи: гумористичний, сатиричний та проміжний, який, незважаючи на властивий йому осуд об'єкта, важко назвати сатирою в традиційному значенні цього слова. Можна цей метод назвати глузливо-іронічним» [18, с. 67]. Такий підхід до трактування іронії як техніки комічного обумовлює розгляд її в літературознавстві як тропа. При цьому, говорячи про місце іронії в структурі комічного, дослідники вживають поняття «пафос», наділяючи ним гумор і сатиру, в той час як іронія лише активізує прояв гумористичного і сатиричного пафосу. З їх точки зору, «сатиричний пафос породжується об'єктивними комічними властивостями життя і в ньому іронічна насмішка над комізмом життя з'єднується з різким викриттям, обуренням» [17, с. 104].

«Іронія – тонка, прихована насмішка; стилістичний засіб, коли слову або зворотові надається протилежне значення з метою глузування. Іронія полягає в тому, що автор осміює негативні явища, говорячи про них в позитивному тоні» [30, с. 17]. Це один з модусів художності; естетична модальність смислопородження, що діаметрально протилежна ідиліці і складається з архітектонічного розмежування я-для-себе і я-для-іншого.

О. Калита у своїй монографії подає широкий діапазон критеріїв класифікування іронії і відповідних їй типів, які представлені у сучасних напрямках літературознавства [17, с. 104].

Сучасним творам притаманне специфічне іронічне відношення сказаного до дійсності. Воно є засобом вираження авторської позиції у творі. У літературознавчих дослідженнях переважає думка, що іронію треба розглядати як художню деталь постмодерністських творів, сутність якої полягає в специфічному звучанні і реалізується ця специфіка за допомогою певних лінгвостилістичних прийомів. Іронія є витвором численних підтекстових смислів.

Як вважає О. Потебня: «іронія не однорідна з тропами (синекдоха, метонімія, метафора). Вона відрізняється від тропів тим, що не спрямована на пізнання властивостей явищ і є фігурою» [26, с. 45].

Д. Мюкке розрізняв іронічні висловлювання і іронічні ситуації з наміром: «вербальна іронія завжди умисне і попередньо спланована, тоді як іронічні ситуації – це результати розвитку певних подій» [37, с. 35]. Іронічну ситуацію прийнято також називати іронією долі.

Р. Гіббс визначав іронічні ситуації як: «драматичну іронію, коли слухач, глядач, читач знають те, чого не знають персонажі твору» [32, с. 12]. Варто відзначити, що в епоху постмодернізму іронію можна розглядати як світоглядну категорію, як призму сприйняття світу, подій, себе в світі. У художній літературі постмодернізму іронія стає художнім принципом, тобто тією точкою зору через яку автор / головний герой / персонаж дивиться на світ і описує його. Таким чином, в художній літературі світоглядна іронія виражається вербально, оскільки вона звучить в думках автора / головного героя, в реакції персонажів, в самоіронії оповідача / головного героя / персонажа, в описі подій, людей і ситуацій.

Ч. Гліксберг, зокрема, зазначав, що: «XX ст. характеризується іронією «в собі», на відміну від романтичної іронії, яка зривала з усього рамки» [34, с. 374].

М. Бахтін встановлює зв'язок іронії з народною сміховою культурою і говорить про іронію як про «форму скороченого сміху поряд

з гумором і сарказмом» [7, с. 34]. Вчений вважає, що: «іронія виступає формою мовчання і так само, як і сміх, є подоланням ситуації, піднесенням над нею. На його думку, сміх не пов'язує людину, а звільняє її» [7, с. 39]. Крім того, М. Бахтін робить важливе зауваження про поширеність іронії, відзначаючи, що: «вона увійшла в усі мови нового часу, увійшла в усі слова і форми» [7, с. 40].

Англійський літературознавець Н. Кнокс дотримується думки про те, що: «іронія ґрунтується на протиріччі, контрасті між реальним і видимим і являє собою осуд під виглядом похвали або похвалу під маскою осуду що вказує на її двозначність» [33, с. 43].

Б. Аллеманн, даючи розгорнутий аналіз розуміння іронії, трактує її як «чисто літературне явище». За твердженням дослідника: «іронія є структурним фактором, з одного боку, і станом духу, з іншого» [30, с. 17]. У судженні вченого впадає в око його амбівалентне ставлення до категорії іронії, що дозволяє говорити про можливість трактування її не тільки як засоби комічного або тропа, але і в більш глобальному сенсі – як особливого світогляду.

На думку С. Походні, також більш справедливою є позиція, згідно з якою іронія розглядається як: «повноправна форма комічного поряд з гумором і сатирою і, тим самим, виступає таким же елементом світогляду, як і вони» [27, с. 9]. Різниця іронії від сатири полягає в «способі прояви суб'єктивно-оціночної модальності – якщо сатира виявляє модальність відкрито, іронія робить це у прихованій формі» [27, с. 43]. Також сатира характеризується різкістю викриття негативних явищ дійсності. У зіставленні з гумором іронія трактується дослідниками як «незлюбива насмішка, добродушний сміх» [20, с. 54] і характеризується домінуванням в її змістовній структурі позитивного компонента, передбачає насмішку з негативним стрижнем, яка, в свою чергу, приховується під маскою жарту чи сміху. Говорячи про протиставлення, що лежить в основі як іронії, так і гумору, слід підкреслити, що «якщо

іронія удавано зображує належне як даного, то юмор, навпаки, удавано зображує дане в якості належного» [22, с. 73].

На думку В. Хрульова: «іронія в художній творчості – форма інтелектуального освоєння матеріалу. Вона є засобом вираження авторської позиції, свого роду регулюванням суджень героїв» [29, с. 114]. Г. Поспелов підкреслює інтелектуальну силу іронії, її об'єктивність. В основі іронії, на його думку, лежить «протиріччя самої дійсності» [25, с. 119].

У працях Е. Афанасьєва іронія – категорія, яка найбільш точно відображає творчу свідомість письменника і характеризує стан світу: «Художній ефект іронії ґрунтується перш за все на глибинній колізії свідомості людини та порядку речей, колізії, що служить передумовою літературної гри автора з читачем» [2, с. 195].

В. Пропп зазначає, що: «Іронія з'являється при невідповідності між абстрактним, мислимим ідеалом і зоровим, реальним втіленням цього ідеалу» [28, с. 27].

Г. Орлова розглядає іронію як «текстову категорію». На думку дослідника, «вона – елемент авторського світогляду для розкриття ціннісного сенсу предметів і явищ навколишнього світу. Вона стимулює в тексті імпліцитні смисли для того, щоб автор оцінив явища дійсності» [19, с. 8].

О. Петрова вважає, що: «іронія пов'язана з пануючими в певну епоху політичними, етичними та філософськими поглядами і відображає стиль життя країни і людей, які впливають на світогляд авторів і визначають тип іроніста і способи іронізації» [22, с. 73].

Таким чином, у літературознавстві під іронією розуміють: «зображення негативного явища в позитивному вигляді, щоб шляхом доведення до абсурду саму можливість позитивної оцінки висміяти і дискредитувати дане явище, звернути увагу на той недолік, який в іронічному зображенні замінюється відповідною гідністю» [16, с. 42].

В. Дементьев розмірковує: «У сучасній теорії <...> не вирішені питання: про статус базової одиниці категорії іронії: рівня лексеми (метафори, висловлювання (мовний акт), тексту (мовний жанр) [12, с. 24].

Різноманіття проявів іронії стало визначальним у створенні її типологічних класифікацій. Так, І. Пасі виділяє два типи іронії, що розглядається як суб'єктивно-особистісний акт, – «гумористичну іронію, яка передбачає доброзичливе ставлення до об'єкта, і сатиричну іронію, пов'язану з неприйняттям дійсності» [21, с. 23]. Таке бачення проблеми видається занадто вузьким і сприяє змішанню понять «іронія», «сатира», «гумор».

Ю. Борєвим виявлені наступні типи іронії:

- «сократична іронія, «побудована на уявному незнанні», використовуваному в педагогічних цілях;
- романтична іронія представлена як «прийом, який зустрічається в творах, коли автор заперечує те, що сказав;
- іронія долі, пов'язана з несподіванкою повороту подій;
- екзистенційна іронія, застосовна для існування людини, прикордонна між естетичною та етичною формами життя;
- словесна іронія, демонстрована в сарказм і виникає з розбіжності між сказаним;
- структурна іронія, побудована на розбіжності між оманною оповідачем і визнаним читачем і автором справжнім станом речей;
- драматична іронія, пов'язана з тим, що глядач або читач знають про долю персонажа більш, ніж він сам, і здатні передбачити розв'язку;
- трагічна іронія – прояв драматичної іронії в трагедії;
- космічна іронія, сполучена з втручанням бога або долі в життя персонажів, свідчить про нікчемність того, що відбувається з ними в співвідношенні з вселенськими масштабами» [9, с. 32].

Необґрунтованим є поділ трагічної і драматичної іронії. Розмірковуючи над еволюцією романтичної традиції, в світлі якої

змінюється «характер умонастрою»[24, с. 43], В. Пігулевський виявляє такі різновиди іронії в культурі XIX-XX ст.:

- «комічна, спрямована на статичний світ, що протистоїть грі уяви;
- трагічна, в світлі якої особистість стає жертвою обставин або самообману;
- нігілістична, пов'язана з наругою світу і людини: світ не приймається, а людські надії не виправдовуються. Особистісне самовизначення проводиться як вираз бунту, протесту, провокації і відчаю. Пов'язана з цинізмом, «чорним гумором», фарсом, гротеском;
- скептична іронія як прояв недовіри суб'єкта до реальності. Пов'язана з усвідомленням нестійкості світу, системи цінностей. Формами її прояву виступає пародіювання або ігнорування чогось»[24, с. 43].

I. Осіновська досліджує пов'язані з іронією явища як суб'єктів «універсуму текстів». Так, дослідниця виділяє [20, с. 54]:

- «іронічне замовчування;
- іронічна свобода – це можливість вибирати в «нескінченній множинності можливостей», залишаючись в бездіяльності, зупиняючись на парадоксальному виборі – не вибирати;
- гра і іронія. Гру ріднить з іронією відсутність результату і змішання серйозного і несерйозного аспектів. Мотив гри суттєвий в романтизмі (Жан-Поль), екзистенціалізмі (К'єркегор, Мерло-Понті), модернізмі (Ортега-і-Гассет), постмодернізмі (Еко)» [20, с. 54].

Таким чином, літературознавство досліджує місце іронії серед естетичних категорій та шляхи створення іронічного ефекту. Будучи явищем складним і багатоплановим, іронія неоднозначна і неоднорідна в своєму структурному вираженні і з точки зору семантичної характеристики. Це відноситься не тільки до встановлення відмінностей з іншими відтінками комічного (сатирою, гумором, сарказмом), але також і до встановлення її місця в лінгвістиці. Більшість дослідників сходяться на

думці, що іронія, як і сатира, і гумор, – особливий вид сміху, його відтінок, особливий тип емоційного, критичного ставлення до дійсності. Але якщо раніше іронію трактували або як допоміжний засіб при сатирі, або як один з різновидів комічного, то сьогодні з'являється все більше концепцій, що підкреслюють особливу роль іронії і її особливий статус, інші пізнавальні і естетичні можливості в порівнянні з сатирою. Ці концепції виділяють деякі критерії, що дозволяють провести чітку межу між сатирою і іронією. По-перше, наявність в сатирі якогось ідеалу, що робить сміх сатирика ворожим і знущальним. Звідси друга риса сатири – яскраво виражений заперечувальний характер, який вказує на неперехідний кордон між моральним світом художника і викриваючим явищем, іншими словами, незалученість суб'єктивності автора в ситуацію. В іронії же все по-іншому: функція іронії – коригувати, а не заперечувати, до того ж іронія приймає відносність правоти будь-якої точки зору; автор описує проблемну ситуацію і вказує на свою участь в ній або причетність, тому оцінка переноситься і на нього.

1.2. Специфіка репрезентації іронії в прозових творах

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття значно поширюється процес написання іронічних текстів, що зумовлюється демократизацією суспільства. Даний процес сприяє розвитку іронічного світовідчуття, а саме іронічної прози. Така тенденція ґрунтується на комунікативній рівності адресата та адресанта мовлення на їх спільних фонових знаннях.

Основною класифікаційною ознакою мовних засобів вираження іронії, на думку Ю. Борєва є їх «приналежність до різних рівнів мовної структури» [9, с. 6]. У цьому випадку відповідним чином організований контекст разом з комунікативним завданням визначає іронічну смислову структуру тексту. Існує кілька рівнів мовної структури. На кожному рівні іронія виражається різними мовними засобами.

«Фонетичний рівень в текстах реалізується за допомогою фонетичних і просодичних засобів, а також паронимазії – стилістичної фігури, що складається в комічному зближенні слів, які внаслідок подібності у звучанні можуть каламбурно використовуватися в мові. На морфологічному рівні іронія виражається за допомогою використання множини, прикметника та імперативу. Для синтаксичного рівня характерні такі мовні засоби створення іронії, як повтори, риторичні запитання, непряма мова, градація, синтаксична гра слів, удавані вигуки, парцеляція, перерахування, вступні конструкції, використання крапки і лапок. До рівня тексту відносяться стилістичні засоби створення іронії, такі як: гіпербола і літота; метафора і кліше; парадоксальні поєднання; іронічні епітети, тропи і фразеологізми; фразеологічні поєднання; іронічний перифраз; уособлення; незвичайні словосполучення; пародія; гротеск» [38, с. 532].

«Лексичними засобами вираження іронії є використання омонімії та полісемії для створення іронічного ефекту (гри слів), прецедентний словотвір, афіксація, парадоксальне словоскладання, лексичне протиставлення реального зображуваному, антитеза, словоскладання і використання власних назв» [2, с. 196].

Антифразис традиційно вважається одним з найпростіших і найбільш часто використовуваних способів вираження іронії, яким нерідко обмежують поняття іронії. «Антифразис – це вживання слова в значенні, протилежному звичайному, що досягається за допомогою контексту і особливої інтонації» [36, с. 468].

Гіпербола заснована на надмірному перебільшенні явища для посилення враження. «Гіпербола легко піддається явищу енантіосемії, так як надмірне збільшення інтенсивності ознаки часто призводить до зміни знака: гіпертрофована позитивна якість викликає негативну оцінку» [31, с. 54].

Іронія здійснюється також за допомогою уособлення. «Уособлення – це троп, побудований на одухотворенні неживих предметів, явищ і абстрактних понять. Цей прийом тісно пов'язаний з міфологічною свідомістю і активно використовується в фольклорі і поезії, де особливо часто відбувається уособлення явищ природи. При іронічному уособленні одухотворяються предмети або явища, несподівані й оригінальні. До того ж даний прийом характеризується високою образністю і експресивністю, тому читач відразу відчуває, якщо предмет уособлення цього не заслуговує» [18, с. 68].

Інший механізм передачі іронії полягає в несподіванці і оригінальності логічних зв'язків або їх зміщення. Він реалізується за допомогою синекдохи. Цей механізм ґрунтується на сутності цього тропа. Як відомо, «синекдоха – це троп, що будується на відносинах роду і виду, частини і цілого, єдиного і множинного. При іронічному використанні синекдохи відбувається зміщення цих відносин. Так, наприклад, при перенесенні з частини на ціле автор може вибирати ту межу, яка стане символізувати весь образ. Його вибір зазвичай звертає на себе увагу несподіванкою і з логічної точки зору є необґрунтованою» [10, с. 87].

Епітет має суб'єктивно-оцінний компонент у якості денотата та виступає як продуктивний засіб формування іонічного значення. Найчастіше в сучасних художніх текстах вживаються епітети у групі іменників на позначення особи або у її характерологічних ознаках. Іменникові лексеми позначають особу за професією, ідеологічними переконаннями, соціальним статусом.

Синтактико-стилістичними прийомами вираження іронічного смислу є ті синтаксичні ресурси мови, які служать для емоційно-експресивного підсилення думки. І. Гальперін вважає, що «такі форми мови відпрацьовані суспільною практикою, усвідомлені з погляду їх функціонального призначення і містять у собі певну додаткову рису, яка протиставляється «нейтральним» синонімічним засобам вираження» [10,

с. 45]. Тому іронія може реалізуватися у межах синтаксичних схем, які актуалізуються відношенням характеристизації.

«Іронія, зводячи два плани в парадоксальному протиріччі, представляє речі в незвичному, новому ракурсі, створює ефект відчуження, підвищує інтерес комунікантів до предмета іронічної оцінки, визначає ціннісну орієнтацію, сприяючи перетворенню протиріччя на творчий пошук ідеалу» [5, с. 42].

Л. Болдіна у своїй праці «Ирония как вид комического», виділяє наступні мовностилістичні засоби вираження іронії в українській прозі:

«1) лексико-стилістичні (слова з інгерентною іронічною конотацією, іронічно маркована лексика);

2) логіко-сміслові (антифразис, іронічні епітети, іронічні порівняння, іронічні метафори і перифрази, гра слів);

3) синтактико-стилістичні (риторичні питання, парцеляція, вставні і вставлені конструкції, синтаксичні конвергенції)» [8, с. 5].

«Продуктивнішим є прийом використання стилістично маркованої лексики, бо він дає змогу авторові створювати оказіональні зіткнення лексем, які завдяки ефекту невинного сподівання, порушенню власної норми тексту продукують яскравий стилістичний ефект» [11, с. 67].

«Сучасна українська проза характеризується активним залученням жаргонної та просторічної лексики для створення іронічного ефекту (*бабки, базарити, бомжатник, повільняк, генделик, дембель, зелені*): *...врешті, зайти до музею і покрутитися біля бутафорської тачанки, слухаючи ідеологічно витриману пургу про встановлення радянської влади й сільськогосподарські успіхи регіону за часів незалежності* (С. Жадан. «AnarchyintheUKR»). Серед жаргонізмів значний прошарок складають лексеми на позначення іронічної характеристики особи (*амбал, алканавт, вар'ят, алкаш, гевал*) та слова

іншомовного походження (*фейс, амиго, екстезігенні-енд, о'кей*)» [11, с. 68].

І. Пасі у своїй роботі «Ирония как эстетическая категория» зазначав: «До логіко-сміслових прийомів формування іронічного смислу входять гра слів, антифразис, іронічні порівняння, іронічні епітети, іронічні перифрази, іронічні метафори» [21, с. 43].

«У сучасних художніх текстах іронія при антифразисі інтенсифікується за допомогою наступних засобів:

1) ступенів порівняння прикметників: *Десь там далі, за якихось сто-двісті грамів, тьху ти – кроків, вони знайдуть місток, ступлять на його слизьку дорогу і зникнуть зовсім, твої найвірніші друзі, що вже забули про твоє існування, як і ти забудеш про їхнє... (О. Криштопа. «А я яй!»);*

2) зменшувально-пестливих суфіксів: *Бог свідок, я завжди згодна йому підіграти [...] зобразити з себе, приміром, геть непрактичну розтелепу, якій усе валиться з рук, яка нездатна навіть на стіл до ладу накрити й перед приходом гостей раденько обертається мужеві-всевмійкові на дрібного попихача, на принеси те, подай се, чудова композиція (О. Забужко. «Інструктор із тенісу»);*

3) часток дуже, тільки, особливо, надто, вельми, суто: *Та коли начальству ту історію оповіли, вдарив над розумною німецькою головою великий грім. Ревізії, інспекції, санепід, пожежники – ну, ти знаєш, методи суто демократичні (В. Гужва. «Лакейський вальс, або Подорож конформіста»);*

4) інтонаційним виділенням: – *Відставити!* – *невдоволено прохарчав сержант. – Почнемо тренаж. // Це «веселе» оголошення було зустрінуто гробовою мовчанкою (О. Сушко. «Два роки»)*» [6, с. 60].

Б. Дземидок у своїй праці «О комическом» писав: «У сучасній українській прозі функціонують іронічні порівняння трьох типів:

1) коли об'єкту порівняння приписуються невластиві йому якості шляхом порівняння з іншим об'єктом, у якому ці якості відсутні: «—Що зле – вірю. А зустрічати однаково прийдеться, – Ця проявляла м'яку, наче хокейна шайба, невблаганність» (В. Сланчук. «Кенгуру завбільшки з цвіркуна»);

2) унаслідок реалізації суперечності між реальними якостями денотата і його авторською характеристикою, коли вибраний для порівняння об'єкт містить негативні для автора конотації: «—Історія чоловіцького митарства, наче здоєна коза, лежить на липкому настилі. І сняться їй херувими...» (А. Малащук. «Атенат на Герострата, або Рецензія на ненаписаний роман»);

3) при несподіваних авторських асоціаціях, коли порівнюються об'єкти віддалених предметно-сміслових сфер: «У період зламу стало ясно, що велика, як вареник, душа рафінованих українців, тяжко не входить у вишиті хрестиком береги самотійності» (І. Павлюк «Мова молекул»). Саме порівняння третього типу найактивніше використовуються при індивідуально-авторському слововживанні» [13, с. 54].

Наступним тропом є метафора з позитивною конотацією. «Принцип зберігається: основне (позитивне) значення метафори йде на другий план, а на перший план висувається контекстуально (негативне) значення. Перенесення значень відбувається за контрастом. Метафора надає вислову образність і виразність, що підсилює іронічний ефект. До іронічних метафор, які можуть функціонувати в українській прозі, відносяться дві групи: антифразисні й okazіональні. Найпродуктивнішими є групи okazіональних метафор у створенні іронічного смислу» [23, с. 54]:

«1) антропоморфна метафора, у якій перенесення ознак здійснюється за моделлю «людина – людина» (монстр літературної критики, геній половинчастості, принагідні вболівальники літератури, лицар розуму);

2) антропоморфна метафора, у якій перенесення ознак здійснюється за моделлю «людина – нежива істота» (*навідалась думка, гвалтувати мізки, капіталізм оминув своєю вгодованою тушею*);

3) зоометафора (*священні корови, кільки у томаті, комфортно-кав'ярне гніздовище*);

4) метафори, які характеризують діяльність людини, пов'язану з творчістю (*пекти романи, стругати віршики, фабрика метафор*);

5) метафори на основі термінів (*симфонія смердючості, ментальна травма особистості, протез совісті*). У сучасній українській прозі продуктивним засобом створення іронічного смислу є матеріалізовані метафори (*перечепившись за спущені струни душі, поет гепнув на коліно*)» [19, с. 4].

«Гра слів також є продуктивним засобом реалізації іронічного смислу. Сучасні українські письменники використовують стилістичні можливості омонімії»[5, с. 44].

Існують синтаксичні моделі, які найчастіше використовуються для створення іронії. Риторичне питання може реалізуватися у трьох типах:

«1) риторичне питання є засобом виділення іронії, вираженої логіко-смісловим прийомом: «— *Що трапилося? [...] // – Нічого особливого. Анна захотіла, щоб я відповіла на питання, відповідь на яке шукаю уже не один десяток років. // – І як? Ти відповіла? // – Яне, хіба я схожа на того, кого раптово осяяло прозріння?*» (Л. Демська. «Квіти святого Яна»);

2) риторичне питання містить абсурдне твердження чи гіпотезу: «*У вас, Петре Сталеновичу, просте завдання. Дуже просте: фотографувати людей на вулицях міста. А не вулиці без людей. Ви натякаєте на наслідки ядерної війни, коли вулиці порожніють? Чи на якусь епідемію, що косить народ просто на тротуарах? Навіть у випадку катастрофи на вулицях лежатимуть трупи людей, трупи!*

Порожніми наші вулиці не бу-ва-ють!» (А. Кокотюха. «Француз Кирило»);

3) риторичне питання будується на запереченні і виражає додаткові смислові відтінки (сумнів, впевненість, передбачення): *«А ти – одинак. Зачепила? Вкусила їх? Маєш відповідь. Тепер побачиш, хто тебе захистить, підтримає. Це – тест, дороженька» (Н. Поклад. «Маргінес»)* [7, с. 43].

«Іронічне значення передають також конструкції за різною граматичною структурою: від слів до словосполучень; від простих речень до підрядних парцелятів. У сучасних текстах малих жанрових форм ефективним засобом реалізації іронічного смислу є ланцюжки парцелятів» [7, с. 32].

«Характерною ознакою вставних та вставлених конструкцій у сучасній українській прозі є те, що вони рідко функціонують ізольовано від інших засобів експресивного синтаксису, а творять іронічну експресію разом з парцельованими конструкціями або синтаксичними конвергенціями» [12, с. 26].

Синтаксичні конвергенції передають ситуативну іронію в сучасних прозових текстах і поділяються на два типи:

«1) структурні конвергенції, у яких іронічний ефект виникає завдяки ефекту складання, нарощування експресії: *«Слово про Гонорія мав один із надихачів місцевого зрушення. З гарячковим палом мовилося про неоціненний внесок призвідця церемонії в розвій культури рідного краю, про оспівування ним мозолів на руках, синців на щелепах і гуль на лобі простолюдина; про возвеличення автором найяскравіших рис натури своїх одноплемінників: волячу працездатність і вірлячу свободолюбність, соловейкову пісенність і собачу вірність, а ще – про терплячість, витривалість, мужність, гостинність, любов до худоби, милосердя, щиросердя, чуйність, одвертість, довірливість, а також – про*

любомудріє, мудроправіє, правомисліє, мислеволіє, волетвердіє, твердосвятіє...»(А. Малащук. «Ботокуди»);

2) структурно-семантичні, у яких іронія виникає через семантичну віддаленість синтаксично однорідних членів: *«заволодівши по його смерті не лише дочкою, квартирою, шаблею і папахою, але й «крайслером імперіалом», цим танком, цим будинком на колесах, цим пересувним містечком розваг, цим вічним двигуном (перперте мобіле, сказав би Неборак), цим бронтозавром автострад, цим храмом Великої Американської мрії...»* (Ю. Андрухович. «Аве, «Крайслер»») [6, с. 32].

Таким чином, письменники у своїх текстах вдаються до різних репрезентацій вираження іронії. Здебільшого, це пов'язано з демократизацією суспільства. Також, не малу роль грає рівність письменника та читача, який ніби дописує твір через власні спостереження. Загалом, іронія, у сучасній прозі, використовується задля того, щоб привернути увагу читача, змусити його замислитись про те, що ж саме автор намагається викрити через комічний ефект. Іронія знаходить своє відображення через: вживання слова в значенні, протилежного звичайному, що досягається за допомогою контексту і особливій інтонації; для посилення враження читача; залучення стилістично маркованої лексики, передусім, жаргонної та просторічної; використання багатозначних слів та прийому персоніфікації. Вивчення іронічних смислів відбувається за рахунок особливої організації мовних засобів, як в структурі оповідання самого автора, так і в репліках його персонажів за допомогою різних стилістичних прийомів, які стосуються різних рівнів мови (слово, словосполучення, речення) і формують специфіку адресатного плану тексту.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ІРОНІЇ В РОМАНІ Т. АНТИПОВИЧА «МІЗЕРІЯ»

2.1. Роль і функції іронічної гри слів у творі Т. Антиповича

Тарас Антипович, даючи характеристику своєму творові, зазначає, що «Мізерія» – це несподіване балансування на межі поезії й непристойності, іронії й трагізму. Тут майже мультиплікаційні імена героїв, дивакуваті сюжетні виверти, однак людські нерви і мізки – справжні. Автор створив неповторне іронічне майбутнє, крізь яке наша реальність проступає тонким пунктиром» [1, с. 1].

Уявімо собі майбутнє. Не через п'ять років, – а скажімо, через п'ять століть. Однією із можливих версій майбутнього життя є новий світ, зображений у романі. Це світ, де над усіма панує «Інфа». Саме так Тарас Антипович називає ту, яка править людьми в тому новому світі. Манера оповіді зажорстка та іронічна. Саме через іронію автор намагається показати, що люди знаходяться на шляху самознищення.

«У лінгвістичній літературі останніх років все частіше використовується термін «мовна гра», яке розширено тлумачиться як гіперонімічне позначення, що включає каламбур, оксюморон, парадокс, зевгму, параномазію, жартівливу етимологізацію» [5, с. 43]. З поміж перелічених явищ найчастіше у творі «Мізерія» зустрічаємо «імена, що говорять»: *«Була присутня верхівка клану, до якої, окрім родин Котлетти і Цуцвіка, входили також Куклуси. Тож Куклусові Третньому, як батькові сімейства, довелося поминати власну жертву»* [1, с. 155]. Тут іронічно зображується, як вбивця в особі високоповажного господаря клану прийшов на поминки власної жертви. Автор намагається показати нам цинічність людського буття, у якому злочинець цинічно ставиться до похорону того, кого сам убив.

У діалозі Прунського і Даблдекера відчитуємо іронію, що прихована в іменах: *«Мого друга назвали Латексом. А Даблдакер – це*

двоповерховий автобус» [1, с. 168]. На запитання Прунського, чому у Даблдекера таке дурнувате ім'я чи прізвище, той відповів, що він виріс у дитбудинку і вихователі не давали їм прізвищ, а тільки ім'я. Часто вони називали дітей всяким неживим мотлохом. Даблдекер, як приклад, називає ім'я свого друга – Латекс, тобто матеріал, а його самого було названо, як двоповерховий автобус. Таким чином, Т. Антипович намагається досягти такого ефекту, при якому у майбутньому жодна особистість не буде самоідентифікуватись та ототожнюватиметься з неживими предметами.

Мовна гра пов'язується тут із різними словотворчими процесами, які приводять до створення авторських неологізмів – okazіональних утворень: *«Насправді нас руйнують не цезій, стронцій і плутоній. Нас руйнує Інфа»* [1, с. 196]. Саме так Тарас Антипович називає ту, яка править усіма в тому новому світі. Автор використовує прийом персоніфікації, співвідносить її з живою істотою, яка проникає в людські мізки, і руйнує його на рівні радіоактивних речовин. Манера оповіді зажорстка та іронічна. Саме через іронію автор намагається показати, що люди знаходяться на шляху самознищення.

Багато okazіональних утворень пов'язані із дефектом мови Сюзани: *«А ти прошяк гнилыми грошима»* [1, с. 74]. Тут змальовується звернення Сюзаною до Даблдекера, яку зовсім не цікавить матеріальний стан, а навпаки, він їй огидний.

Для підсилення іронії Т. Антипович часто використовує неологізми: *«Рудий клошар-авантюристик, він ошивався в людних місцях із придурковатою табличкою га грудях – це була адекватна кандидатура для жіночого падіння-вознесіння»* [1, с. 23]. Тут автор передає нам характеристику безпритульника Фотія, який торгував своїм сіменем. У зображенні цього персонажа також домінує іронія. Він торгує своїм сіменем, від якого теоретично можуть народитися діти незвичайної краси. Смісл, котрий автор заклав у цей фрагмент, зрозумілий кожному, адже

той спосіб життя, який веде цей персонаж, не може сприяти народженню здорових дітей: «*“ІЗ ЦІЛЮЩОЇ СПЕРМИ РОДЯТЬСЯ КРАСИВІ ДІТИ. ВАШ ШАНС. НЕ ВПУСТИТЬ”*». Такий заохочувальний текст містила його табличка. Щоправда, невідомо, що малося на увазі під словами “*Не впустить*”» [1, с 24]. Іншими словами, такий підхід фокусує увагу не на статичному аспекті мовної гри (факт актуалізування двозначності в мові), а на динамічному аспекті, коли описується процес, який привів до мовної гри.

«Робляться спроби розмежувати терміни «гра слів» і «каламбур», яким надається, відповідно, більш широке і більш вузьке тлумачення. Останній розглядається як вид гри слів» [10, с. 43]. В. Дементьєв у своїй статті «Русский новояз в свете теории коммуникативных ценностей (на материале политической речи)» писав: «Гра слів виникає у поєднанні двох планів, а саме змісту та вираження, значення та форми. Також, це стосується морфемного повтору, якому okazіонально приписується статус безпосередньо складового, який має певне значення. Морфемний повтор може формувати гру слів, в якій містяться два плани змісту слова. Головну роль при цьому відіграє словотвір, який має здатність створювати дериваційну антонімію» [12, с. 34].

Така дотепна, несподівана мовна гра, яка народжується на перетині семантики та словотвору, яка переплітає явища полісемії, антонімії, словотвірної мотивації і часткової демотивації, відрізняється більшим зображально-виразним потенціалом в порівнянні з грою слів, яка базується виключно на одночасній актуалізації значень первісної, тобто структурно простого, полісемантичного слова.

Гра заснована на неоднозначній членованості слова, де завжди мають місце два слова. Корелюючи одне з одним, вони вступають у своєрідний діалог, який здатний генерувати найбільш непередбачувані смисли. Мовна гра, що розвивається на основі морфемного повтору і антонімічних відносин, часто призводить до оксюморонних сполучень, в

основі яких також лежить уявне, формально логічне протиріччя. Гра слів може виникати в результаті жартівливої деетимологізації слова, приписування йому внутрішньої форми і невластивого значення. Це виявляється, наприклад, в наступному випадку, коли з прізвища штучно робиться говорюче ім'я: «А *“Біблію” прабаби Еклезії я скурив іще малим*» [1, с. 170]. Так, у цій цитаті, автор приписує невластиве значення поняттю «еклезія». Еклезія – це збори християн різних конфесій, а у романі автор деетимологізує це поняття і трансформує його в ім'я, що додає іронічності загальній ситуації, як і те, що Прунський говорить, що скурив Біблію.

Б. Дземидок у роботі «О комическом», пише: «Морфемний повтор може взаємодіяти з таким синтагматичним явищем, як грою слів. У грі одноморфемних слів стикаються два плани змісту слова. Одночасною актуалізацією різних смислів породжується протиріччя, протиборство між ними. Агональне змагання дозволяється не вибором преференційного значення, а своєрідним станом світу-війни, коли по черзі бере верх то один, то інший сенс. Логічні кордони долаються, і допускається подвійне тлумачення змісту. Зіштовхування різних смислів, семантичний контраст породжує комічний ефект» [13, с. 30].

У діалозі Прунського і Даблдекера про ім'я останнього звучить іронія: «*Бійся-бійся. Я ж не людина я автобус... я можу й переїхати...*» [1, с. 169]. Прунський заявив, що Дабі - людина з подвійним дном і він його починає боятися, на що той відповів досить іронічно стосовно себе, що він не людина, а автобус (саме на честь нього названо Даблдекера) і може переїхати.

Зустрічається у творі іронізування над політичними силами: «...у новинах показали новоспечений депутатський бестіарій ...» [1, с. 175]. Тут Т. Антипович використовує прийом іронічного порівняння пануючої влади із зоологічним збірником статей, в яких детально описувались різні тварини.

Аналіз відтворення гри слів вимагає насамперед розгляду загальнотеоретичних аспектів, які стосуються цього стилістичного засобу, серед яких з'ясування термінологічної проблеми, а саме – відсутності усталеної назви цього поняття та його однозначного визначення.

Б. Дземидок у своїй книзі виділяє декілька термінів, що позначають таке стилістичне явище, як «гра слів», «каламбур», «мовна гра», «словесний дотеп», «словесна гра», «словогра», «каламбурна гра словом». Дослідник пише: «Дані терміни здебільшого вживаються синонімічно. Каламбур є стилістичним прийомом, за основу якого правлять омоніми, пароніми, будь-які форми полісемантичності. Він часто вживається в комічному та сатиричному контекстах. Каламбур може зводитися до використання омонімів у комічному чи сатиричному контексті, а гра слів – до вживання одного слова замість іншого за змістом слова, подібного до нього тільки своїм звучанням» [13, с. 46]:

У діалозі між Дабі і Прунею зустрічаємо іронічне ототожнення патогенної зони з раєм: *«Наскільки я пам'ятаю, в справжньому раю все так і було: топінамбур, кізяки, кислотні коропа...»* [1, с. 185]. На початку твору читач би зовсім не зрозумів таке порівняння, але цей епізод зустрічається вже наприкінці твору, коли всі розуміють, що в патогенній зоні головним героям набагато краще, безпечніше, спокійніше, аніж в місті. Вони ніби перероджуються, починають нове, безтурботне та щасливе життя. І в цьому полягає іронічність. Рай вони вбачають у кізяках та кислотних коропах.

Сюзана так висловила своє ставлення до цієї місцевості: *«А тут я можу бути ніким. Прошто ніким. І від цього комфортно»*[1, с. 195]. Дівчині подобається, що тут немає соціальних служб, які постійно приходили до неї на канал, спонукали шукати роботу. Вона говорить, що в місті постійно мусиш відповідати на питання, хто ти, що ти робиш. А в патогенній зоні вона просто може бути ніким і її ніхто не буде чіпати.

На грі подібними за звучанням словами часто створюються каламбури, що робить ці два поняття не чітко розділеними і навіть частково тотожними.

У грі слів виділяються семантико-звукові основи:

1) багатозначність слова (включаючи переносне значення): *«Дабі, так значить ти – людина з порожнім дном!»* [1, с. 169];

2) омонімія: *«Едемія. Від слова «Едем»* [1, с. 184];

3) суміжні мовні і контекстуальні явища (співзвуччя і контамінація, несправжня етимологія, руйнування фразеологізмів): *«... генофонд нації, у тому числі й завдяки Фотієві, помалу таки розправлятиме хвости, бо жоден народ – навіть найбільш зашморганій – так просто не здихає»* [1, с. 166].

У першому прикладі змальовується діалог Прунського з Даблдекером, стосовно імені останнього. Автор використовує переносне значення слова задля характеристики Прунським Даблдекера. Так, почувши історію з життя Дабі, про те, що виховувався він у дитбудинку, а називали їх іменами неживих предметів, Прунський був здивований і назвав його людиною з подвійним дном, адже перед ним відкрилися неочікувані факти з життя друга.

У другому прикладі змальовується ситуація, коли Прунський переносить назву райського саду на ім'я для корови, таким чином ототожнюючи її з чимось святим, небесним.

У третьому прикладі спостерігаємо руйнування фразеологізму. Цей епізод ілюструє нам момент, коли Фотій під час пошуку жінки для створення міцного генофонду, остаточно розчаровується і вистрілює собі в голову, не знаючи, що дітей народить невідома йому жінка, якій підсунули сім'я Фотія.

«До загальних ознак каламбуру відноситься принцип контрасту, природність і цілеспрямованість, дотепність та істинність самої думки, вираженої у каламбурній формі. Паронімія для каламбурів виявляється

продуктивнішою, оскільки приблизно однакове звучання, а не точний звуковий збіг, придатніше до потрібних семантичних зіставлень. Ступінь звукової схожості слів, вживаних у каламбурі, перебуває у прямій залежності від семантики паронімів: що ближчі слова-пароніми за значенням, то менш точною може бути їхня звукова подібність. Саме через це для каламбурів використовуються на правах паронімів однокореневі слова, які належать до різних частин мови» [26, с. 74]. Наприклад: *«Жирові тканини! Жир нашого життя! У спеку вони пітніють за вас! У дощ не дають змокнути! – верещав рекламний агент на тісному перехресті»* [1, с. 97]. Тут змальовується сцена саме перед замахом на життя Даблдекера. Він переховується від свого вбивці і саме в цей момент в машину тхором пролазить дистриб'ютор і починає рекламувати жирові сорочки. Звісно, це дуже не вчасно, Даблдекер скептично реагує на хлопця з товаром, називає все фуфлом, але зрештою ведеться на маркетингові ходи дистриб'ютора і купляє сорочку, та навіть не одну. Згодом, коли вони із Сюзі тікали через токсичний канал, ці сорочки врятували їх тіло від токсичної води.

Після так званого «похорону» Даблдекера його дружина, тримаючи урну із прахом чоловіка, іронічно відзначає: *«Мабуть, вони могли б зробити його і пароподібним, і газоподібним. Або ж принести у формі кубика льоду»* [1, с. 116]. Думки цієї жінки передають нам нікчемну вартість життя кожної людини у змальованому Тарасом Антиповичем світі, адже все у руках верхівки суспільства. Так, її рідний Клан міг зробити з людиною все, що завгодно. Перетворити її у пар, газ або у лід. Тобто іронія проступає всюди у цій ситуації. Іронічно змальовано цінність людського життя і той факт, що Армада оплакує не власного чоловіка, а того самого дистриб'ютора, який виявився жертвою подій і прах якого підсунули жінці замість праху Даблдекера.

Друг так званого «мерця» іронізує над цією ситуацією: *«Дабі, я вітаю тебе в царстві мертвих»* [1, с. 115]. Цитата повертає нас до

діалогу Прунського та Даблдекера якраз в той момент, коли в новинах передали про смерть Дабі.

Н. Дмитренко у своїй праці «XX століття крізь призму сміху» зазначає: «Значення терміна «гра слів» неповною мірою розкриває зміст каламбуру. Часто це не гра слів, а гра значень того ж самого слова (випадок полісемії). Для створення каламбуру використовують не тільки слова, а й словосполучення (випадок розкладу стійких словосполучень) і речення. Обов'язкова умова створення каламбуру – сатиричний чи гумористичний ефект, що не завжди є обов'язковим для гри слів» [14, с. 188]. Наприклад: *«Про цю падлюку профільного міністра....такого падлючого рангу»* [1, с. 54]. Цитата передає думки і ставлення Даблдекера до вищого рангу. Він просто зневажає верхівку суспільства. Іронія така, що Дабі і сам є членом Клану.

Т. Антиповичу романі «Мізерія» висміює та піддає сумніву всі усталені канони суспільства: *«Тому спиртне, каву, тютюн і наркотики продавали відкрито, під егідою уряду»* [1, с. 89]. Людство у його реальності живе за рахунок комбікорму на сніданок, обід та вечерю, а заклади для пиття процвітають: *«адже кабінет міністрів визнав, що рідину, особливо алкогольну, нічим не заміниш. Зрештою, спеціальним законом було затверджено право народу на шкідливі звички»* [1, с. 67]. Отож, цитата змальовує абсурдні закони та установи суспільства у романі. Те, що у нашому світі вважається поза межами закону у світі Тараса Антиповича - є дозволим та звичним.

В епізоді, коли Прунський отримав те, про що він так давно мріяв (визнання за свій винахід у вигляді грошового еквіваленту), автор іронізує. *«І то було наразі все, що він спромігся досягнути з допомогою стартового капіталу»* [1, с. 79]. Отримавши таку велику суму від Даблдекера, єдине, на що він спромігся – це вийти на балкон і пустити декілька сотень на вітер. Але яким виявилось його здивування, коли він

не отримав ніякого задоволення від цього процесу. Іронія полягає в тому, досягнута мета не принесла тієї радості, на яку розраховував чоловік.

Т. Антипович у романі також змальовує поняття «мораль» та «пам'ять» як щось заборонене або й зовсім зникле, що є і дивним, і страшним водночас: *«За теорією Фотія, пам'ять у нинішніх умовах можна було ретранслювати лише найпримітивнішими фізіологічними способами, адже інформування як метод уже довело свою непридатність. Інформація стала інструментом зла»* [1, с. 72]. Таким чином, він намагається підкреслити переоцінку цінностей і, можливо, застерегти читача, замислитись над своїми діями.

Д. Баранник зазначає: «Гра слів слугує для привертання уваги до значення через форму, для загострення сприйняття семантичних особливостей одиниць, які обігруються; для створення зображально-виражального ефекту, коли рівень змісту зіставляваних одиниць лишається неохопленим або вгадується лише як певні невиразні асоціації з чим-небудь» [5, с. 46]:

Коли Даблдекер запитав Сюзану, чому вона шепелявить, маючи нарешті повний комплект зубів, вона відповіла, що, можливо, це вроджене: *«Хто знає, може, через што років уші люди говоритимуть, як я...»*[1, с. 196]. На нашу думку, цей дефект у мові Сюзани – це її бунт проти батьків, закарбований з дитинства, адже вона може нормально говорити і не шепелявити, але не хоче.

Таким чином, гра слів у творі «Мізерія» Т. Антиповича – важливий засіб прямої чи непрямой характеристики героїв, їх вчинків та невід'ємний компонент їхнього ідіолекту. Мовні особливості та висловлювання характеризуються негумористичною грою слів, яка виражає думки та настрої героїв, переважно у іронічному контексті. Каламбури використовуються на правах паронімів, які належать до різних частин мови. За допомогою каламбурів Т. Антипович накладає на свій роман гумористичний та сатиричний ефект.

2.2. Реалізація ситуативної іронії в романі «Мізерія»

Велику роль у представленні іронії в прозовому творі відіграє її ситуативність, через яку відбувається вплив на адресата. Вираження ситуативної іронії пов'язане з експресивно-образним і емоційно-оцінним вживанням мовних одиниць. Семантичною основою цього вживання є семантична двоплановість. За допомогою цих засобів створюється подвійна структура контексту: змальовування ситуації чи характеристика персонажа та її коментування та оцінка автором чи самим героєм.

А. Івін у своїй праці «Искусство правильно мыслить» зазначає: «Іронія – це одна з форм комізму, вона зображує ідеальне як реальне, негативне показує у позитивному світлі» [16, с. 43]. Вчений зазначає, що, іронічне значення повинне відповідати таким критеріям: «1. Висловлення повинно допускати дві протилежних одна одній інтерпретації; 2. Учасники іронічної (мовленнєвої) ситуації повинні володіти здатністю розпізнати конкуруючі інтерпретації (наприклад, бути знайомі з контекстом, знати особистість іронізуючого, володіти достатніми мовними знаннями та ін.)» [16, с. 43].

Вивчення ситуативної іронії здійснюється в основному з позицій когнітивної лінгвістики. З точки зору когнітивістики ситуативна іронія: «є благодатним ґрунтом для вивчення когнітивних процесів нашого мислення. У своїх роботах автори прагнуть визначити, що таке ситуативна іронія, як вона створюється і який вплив надає на адресата. Розуміння іронії як складного комплексу смислів, породженого людиною, є одним з критеріїв високоінтелектуальності людини. В наші дні іронія стала одним із засобів впливу на свідомість адресата» [22, с. 77].

Л. Бабенко, Ю. Каразин у своїй праці «Лингвистический анализ художественного текста: Теория и практика» ситуативну іронію в широкому сенсі визначають «як ситуацію, коли результат не відповідає очікуваному, але в більш загальному сенсі вона розуміється як ситуація, яка включає в себе протиріччя або різкі контрасти» [3, с. 51].

Л. Гоготишвили зауважив, що: «Ситуативна іронія більше схожа на шахрайство – прийом, що відбувається протягом певного періоду часу. Учасники і глядачі не усвідомлюють іронію, тому що її усвідомлення здійснюється в більш пізній момент часу як несподіваний «поворот». У ситуативній іронії очікуваний результат контрастує з кінцевим результатом» [11, с. 10].

А. Баранов стверджує: «Не всі форми іронії є свідомими або запланованими. Наприклад, іронія також виникає завдяки щасливому випадку через ненавмисні і несподівані обставини або через розвиток ситуацій. Ситуативна іронія фокусується на дивовижній і неминучій крижкості стану людини, коли наслідки дій часто протилежні тому, що очікувалося» [6, с. 43].

Ситуативна іронія визначається Д. Мюкке «як стан подій, протилежний тому, що очікувалося, або як суперечливий результат подій, як ніби в насмішку над очікуваним і нормальним ходом подій» [37, с. 69]. Це визначення акцентує увагу на двох ключових рисах ситуативної іронії, а саме на несподіванці, що відбувається і людській слабкості перед обставинами. Не дивно, що ситуативну іронію розглядають як особливий випадок життя, що імітує мистецтво.

У романі Т. Антиповича «Мізерія» з вуст Прунського звучить теза, що людство руйнує не цезій, стронцій і плутоній, а його руйнує Інфа, вона помалу поїдає людську свідомість: «*Ще трохи і люди захворіють хворобами машин*» [1, с. 197]. Персонаж розказав одну історію, яка трапилась із програмістом з їхнього комбінату. Виявилось, що він під'єднав електромагнітне поле свого мозку до комп'ютера, підхопив комп'ютерний вірус і впав в кому. Отже, автор з гострою іронією говорить про те, що люди, настільки атрофовані інформацією, що скоро почнуть хворіти хворобами машин.

Т. Антипович показує нам, як змінилось життя героїв роману після прибуття в патогенну зону: «*Патогенна зона вилікувала його сні. Життя*

без Інфи було ідеальною терапією» [1, с. 160]. Іронія цієї ситуації полягає в тому, що в небезпечній радіаційній території Сюзана, Прунський і Даблдекер вбачали місце терапії свого як зовнішнього, так і внутрішнього стану, вони почували себе вільними та захищеними від забруднень сучасної цивілізації, а саме від Інфи.

Д. Мюкке пропонує «опис форм і функцій іронії як риторичного засобу, проводячи різницю між різними ступенями іронії і способами, за допомогою яких вони можуть бути реалізовані»[37, с. 69]. Він також описує іронію «як спосіб свідомості, що виникає з певного набору історичних умов, і при цьому розрізняє специфічну і загальну іронію»[37, с. 69]. Він вважає, що: «специфічна іронія характерна для суспільств, які мають встановлені цінності і переконання. Як правило, ця форма іронії є корегуючою або нормативною в тому сенсі, що вона являє собою риторичний засіб, що використовується з метою критики сприйнятих помилок або відхилень. Тому наслідки локалізовані і не сприймаються як призначені для дестабілізації встановлених норм»[37, с. 69]. «Загальна іронія типова для сучасного періоду», яку Д. Мюкке ідентифікує такою, що «виникла зі зростаючого усвідомлення «фундаментальних протиріч» в життя» [37, с. 69].

Ситуативну іронію можна також розглядати як невідповідність в ситуації, що виникає через напруженість між очікуваним або передбачуваним і тим, що насправді відбувається. Вона часто пов'язана з почуттям нещастя або несправедливості по відношенню до учасників ситуації. До того ж, в самій ситуації ця невідповідність ненавмисно і часто виходить з-під контролю учасників ситуації, які можуть бути жертвами ситуативної іронії. Наприклад: *«Дні спливали, а перед вихідними ти виринав назовні й виявляв повну неспроможність жити. Хапав свій час, як викинута на сушу рибина хапає непридатне повітря, і нічого з ним не міг удіяти ...»* [1, с. 191]. Т. Антипович таким чином змальовує існування людей у цивілізації. Він говорить, що у місті час

дуже швидко спливає і нікому не підвладний, ти навіть не встигаєш жити. У патогенній зоні ж не треба будувати жодних життєвих планів, бо всі плани відомі – зима, весна, літо, осінь; зима, весна, літо, осінь. Нічого понад те. У патогенній зоні життя триває без календаря і годинника. Це змушує замислитись про плинність життя, про потребу спішити жити і не втрачати цінні хвилини.

Таким чином, характерними рисами ситуативної іронії є наступні:

- іронія невідповідності / недоречності;
- буденна життєва історія;
- неминучість відплати: з усіх статуй саме статуя, створена жертвою, падає на його вбивцю;
- історія несе в собі послання для читачів, якусь мораль, є повчальною історією.

У роздумах Даблдекера про власну сутність також віднаходимо іронізування: *«І тоді Даблдекер ясно зрозумів, що все життя носив у поддоні свого єства заряд смерті»*[1, с. 169]. Герой асоціює себе із людиною, яка є носієм фатального вірусу, хоч сама не хворіє, але легко заражає інших. Він розмірковує скільки людей стали його жертвами і померли через нього. Можливо, Т. Антипович через цей фрагмент хотів відобразити оновлення душ своїх героїв; у патогенній зоні вони починають відчувати жаль, у них прокидається сумління та почуття провини – всі ці почуття були такими чужими для них допоки вони перебували в місті.

У своїй класифікації Д. Літман і Дж. Мей пропонують три типи ситуативної іронії, які визначаються: *«як іронія інтернаціональної мети / плану, іронія інтуїтивної мети / плану і іронія компетенції»* [35, с. 140]. Згідно з цими категоріями, певні комбінації сюжетних поворотів і нереалізованих намірів складають іронію. Д. Літман і Дж. Мей надають надмірне значення невідповідності між людськими намірами і реальністю

в своїх категоріях, розглядаючи при цьому не всі можливі типи ситуативної іронії.

Найбільший внесок роботи Дж. Лукаріелло складається в її емпіричному підтвердженні ситуативної іронії як типу концептуального події [36, с. 470]. Вона розглядає ситуативну іронію як схему або сценарій, хоча її дослідження багато в чому спирається на праці Д. Мюкке. Подія може бути розцінена як ситуативно іронічна, коли вона не відповідає сценарієм події в певному аспекті. У дослідженні була розроблена таксономія типів іронічних подій і були визначені особливості цих подій. Цими особливостями були:

- несподіванка: *«Від жартівливої розмови Даблдекеру раптом стало не до жартів»* [1, с. 169];
- людська слабкість: *«Вони плавали в ньому, як комахи в меду»* [1, с. 191];
- контраст і результат (досвід програшу або перемоги): *«Ти кажеш, що шоу показують тільки для Клану, а я кажу: весь телепростір – це одні суцільні «Старечі перегони»* [1, с. 197].

Перший приклад ілюструє момент розмови Даблдекера і Прунського, коли останній запитував Дабі про його ім'я. Той відповів, що він із дитбудинку і їх називали на честь всякого неживого мотлоху, Даблдекер – це двоповерховий автобус. Почались жарти стосовно цього і Даблдекер спочатку їх підтримував, але потім йому стало не до жартів. Напевно, автор хотів показати цим фрагментом, що жарти це ще і своєрідна маска, за якою може ховатись ображена маленька дитина з дитбудинку, якою всередині залишився Дабі, і несподівано, саме під час розмови з Прунею, він почав це усвідомлювати.

Другий приклад ілюструє момент перебування героїв у патогенній зоні, а саме момент авторських роздумів про швидкоплинність часу. Т. Антипович говорить, що важливо панувати над своїм часом. Їхній час

у цій місцевості сповільнився і загус. Вони розслабилися і плавали в ньому, як комахи в меду.

Третій приклад ілюструє діалог Дабі і Пруні про телепростір. Прунський порівнює його зі «Старечими перегонами», програмою у якій знущались над соціальним дном і дивилася її тільки еліта суспільства – Клан. Такий собі контраст між соціальними групами, які, здавалося б, мають однакові права.

В рамках своєї таксономії Дж. Лукаріелло виділяє 7 типів подій, що характеризуються як ситуативна іронія. Першою вчений називає невідповідність – «випадки невідповідності або контрасту або в поведінці людини, або виникають із ситуації (таких параметрів ситуації, як час, контекст, ролі та ін.)»[32, с. 7]. У романі Т. Антиповича знаходимо приклад невідповідності, коли описується стан Даблдекера: *«Хіросіма допомагала перманентно не приходити до тями, лиш це і рятувало»* [1, с. 152]. Герой не міг повірити, що він тепер просто мешканець патогенної зони, а не успішний та заможний директор видавництва. Його мучила думка, що в колишньому житті (у місті) для всіх він загинув. Людина не відчуває більше в собі тієї влади, впливовості, зрештою, потрібності і просто кожного дня вживає спиртне, яке купив на останні кошти.

Друга причина ситуативної іронії за Дж. Лукаріелло – втрати, тобто коли «людина стикається тільки з втратою. Ключовою особливістю таких втрат є їх причина, викликана людиною, або долею» [32, с. 7]. Так, у романі «Мізерія» втрату відчула дружина Даблдекера: *«Армада зауважила, що присутність мізків вельми знакова – з них почалося падіння Даблдекера, в прямому й переносному значенні слова»* [1, с. 156]. Жінка іронічно висловлюється про «покійного» чоловіка, оскільки була на нього ображена через зраду.

Третьою причиною ситуативної іронії є перемоги – «події, які завершуються переможним результатом людини, де засіб, що призвів до програшу, стає засобом для досягнення перемоги або людина ненавмисно

перемагає» [32, с. 7]. Такою перемогою в романі «Мізерія» постає патогенна зона, що стала для героїв їх спасінням: *«А Патогенна зона була царством запустіння, і в ній дихалось на диво вільно»* [1, с. 160]. Т. Антипович протиставляє радіаційну зону великому місту. Це протиставлення виявляється в головних героях, а точніше в їх стані у тому середовищі, в якому вони опинились. Так, рідна провінція була неможлива, наче одяг, із якого виростаєш і вже не розумієш, як ти міг у ньому поміщатися. Велике місто було надмірне і водночас аморфне. Воно тяжіло і поглинало. Саме йому протиставляється вільна зона.

Четвертою ситуацією для іронії вважаються подвійні результати: *«людина стикається з двома пов'язаними між собою результатами, такими як втрата – втрата (вельми мало ймовірна втрата повторюється) або перемога – втрата (перемога, яка виявляється насправді втратою)»* [32, с. 7]. Ми вважаємо, що в романі Т. Антиповича такою ситуацією є проблема перенаселення, яку іронічно Прунський застосовує і для патогенної зони: *«Перенаселеність, Дабі. Всюди перенаселеність»* [1, с. 185]. Вважаючи патогенну зону раєм, Даблдекер заперечує це, адже в раю було всього двоє людей, тоді як їх троє. Саме тому Прунський іронічно зауважив про перенаселеність.

П'ятий тип ситуативної іронії за Дж. Лукаріелло – прихована іронія: *«події, в яких спостерігач (аудиторія, читач і т.д.) знає, що жертві ще належить з'ясувати»* [32, с. 7]. Так, у романі Т. Антиповича герої лише згодом з'ясовують, що патогенна зона насправді є чистою: *«Прунський почав підозрювати, що тутешній тип екології насправді є антиотрутою від забруднень сучасної цивілізації»* [1, с. 160]. Виявилось, що в радіаційній зоні герої роману почувають себе в безпеці і називають її екологічно чистою територією, яка є антиотрутою від забруднень сучасної цивілізації. Законсервована територія стала екологічною оазою порівняно з рештою населених і отруєних людством просторів.

Шостим типом ситуативної іронії є виверт: «програшний результат, як неминучий результат всіх доступних шляхів необхідного і відповідної дії» [32, с. 7]. Так, у романі «Мізерія» досить іронічно змальована така ситуація: *«Я давно мріяв, але корову в наш час дістати неможливо. Вони майже вимерли. У Червону книгу занесені»* [1, с. 162]. Навіть буденні та звичні речі, такі, як корова, стали чимось священним, котре неможливо знайти і котре належить до декоративного виду. От і герой Антиповича Прунський, мріє про корову, а коли його мрія здійснюється, він порівнює її з Едемом і відповідно дає їй таку ж кличку.

Останнім, сьомим типом ситуативної іронії є збіг: «різні події, такі як збіги або послідовності дій, у яких немає загальноприйнятих або причинних підстав» [32, с. 7]. У творі Т. Антиповича Сюзана зауважує: *«Тому що інстинктивне життя найперспективніше!»* [1, с. 195]. Цією фразою жінка виголошує спільну позицію стосовно існування трьох героїв у патогенній зоні. Вони можуть просто бути ніким, нічого нікому не пояснювати та бути вільними, тому сповна віддаються інстинктам, деякою мірою і тваринним.

Таким чином, усвідомлення іронії певної ситуації виникає, коли хід подій не відповідає нашим сценаріями. Іронія невідповідності або несподіванки пов'язана з насмішкою ситуації над крихкістю людських намірів і очікувань. У зв'язку з цим теорію ситуативною іронії Дж. Лукаріелло цілком логічно назвати теорією порушень або відхилень.

К. Шеллі у своїй концепції ситуативну іронію трактує як: «спробу дати обґрунтовану оцінку ситуативної іронії в когнітивному плані. За цією теорією, людське пізнання розглядається як система понять, об'єднаних на основі максимальної концептуальної узгодженості. Відповідно до цієї теорії, ситуація вважається іронічною, коли вона має бікогерентну концептуальну структуру, адекватну когнітивну релевантність і викликає відповідне поєднання емоцій. Мета теорії бікогерентності полягає в тому, щоб дати пояснення корпусу реальних

прикладів ситуативної іронії, зібраних автоматично з електронних джерел новин. Теорія бікогерентності ситуативної іронії ґрунтується на концептуальних відносинах бікогерентності або між класами, або між елементами» [39, с. 534].

Засоби творення і прийоми творення ситуативної іронії:

1) Лексико-стилістичні (слова з інгерентною іронічною конотацією, іронічно маркована лексика): *«Люди оточили себе непотребом. Пора вилазити з нього»* [1, с. 112]. Цитата передає нам діалог Даблдекера і Прунського в той час, коли Прунський виявився всіма відторгнений, ніхто не хотів сприймати серйозно його рукопис, Інфа поступово заповнює весь його організм і мізки. Він просто закрився, як у переносному, так і в прямому сенсі. І тому він так відповідає Даблдекеру про те, що всюди непотріб і люди оточили ним себе. Це кульмінаційний момент перед втечею героя, разом з Дабі і Сюзі, до патогенної зони.

Іншим прикладом може слугувати роздум Даблдекера стосовно Сюзанни: *«Може вона лигає літрами мазут, ковтає ацетон»* [1, с. 64]. Герой після випадкової зустрічі з жінкою зовсім розгублений, він не може повірити, що найпопулярніша колись дівчина з курсу живе під мостом, не розуміє, чому вона живе таким способом. І от він вирішує закупити їй все необхідне, але дуже розгублюється і зовсім не знає, чого потребує така людина.

У міркуваннях Прунського про владу Інфи також звучить іронія: *«Останній акт волі. Останній рефлекс поневоленої свідомості. Без Інфи і тероризм зникає як явище. Тероризм дає лише перший точковий поштовх – далі вмикається страхітливий рефлекс Інфи. Власне вона здійснює і безпосередній терор, запускаючи лавину повідомлень, попереджень, застережень, інструкцій, вона породжує паніку, тиражує загрозу»* [1, с. 102]. Герой переконаний, що всі негативні процеси у суспільстві відбуваються завдяки ЇЙ. Вона здійснює терор, запускає страх і паніку,

породжує загрозу. Взагалі, Прунський – це єдиний персонаж Тараса Антиповича, який дійсно розуміє і спостерігає цю всезахопленість Інфи. Він один вбачає і наголошує на загрозі для всього людства та піднімає досить болючі й актуальні, навіть сьогодні, питання.

Іронічним у романі можна назвати сюжет про спеціальний корм для громадян: *«Гранули комбінованого корму в директора видавництва викликали щось на зразок дитячого страху кастрації»* [1, с. 91]. Прозорі гранули корму містили весь набір білків, жирів, вуглеводів та вітамінів, яких потребував організм. Кілька гранул на день заміняли повноцінні прийоми їжі. Передозування гранулами було неможливе – все, що з'їдалося понад норму, просто не засвоювалось, без жодних побічних ефектів. Даблдекер був членом Клану і не вживав цей корм, він був для нього гіршим за смерть. У Клану було своє розгалужене господарство, в якому активно винаходили нові їстівні види тварин. Цей момент дуже гостро розкриває проблему соціальної нерівності, яка існує в сьогоднішній, а також побутувала в минулому.

2) Логіко-сміслові (перифрази, гра слів). Наприклад: *«Він не здогадувався, що фея його ностальгії в цю мить дримає на задньому сидінні вульгарного помаранчевого «Хортуса», запаркованого за півсотні метрів»* [1, с. 119]. Цитата описує момент, коли старий Фотій шукав жінку, яка, на його думку, носила його дитину. Чоловік фанатів від цієї думки, його охопив жаль через те, що він зовсім нічого не дізнався про жінку, з якою мав зв'язок. За іронією долі, Сюзана знаходилася зовсім поруч.

Іронічно автор передає реалії життя у романі «Мізерія», а точніше становище країни: *«Розвиток країни нагадував Фотієві хворобу Паркінсона»* [1, с. 54]. Старий Фотій порівняв її розвиток із хворобою Паркінсона, яка означає повільний параліч. Критична маса непослідовних порухів, котрі в сукупному результаті прямують до нуля. Тарас

Антипович через своїх героїв передає власні переживання, думки стосовно майбутнього із яким досить гучно перегукується сьогодення.

3) Антифразис – вживання слова або виразу в протилежному значенні, звичайно в іронічному сенсі. Іншими словами, у відносини контрасту в даному випадку вступають зовнішня форма вираження думки (слова, словосполучення, фрази, більші освіти) і їх зміст, сенс. Наприклад: *«Мати нарікала, що забула в якому із ста демонстративних серіалів клонована дівчина втратила дитину, а головний кіборг–оперативну пам'ять»* [1 с. 91]. Іронія пробивається крізь кожен цитату у романі «Мізерія». Знову ж таки, Т. Антипович змальовує неможливі, подекуди абсурдні речі. Адже, чи може дівчина-клон народити дитину, а кіборг втратити пам'ять? Ці «технічні» люди сприймаються у романі як живі звичайні істоти.

4) Іронічні епітети, утворюючи ядро якісної домінанти тексту, організують простір розповіді, centruючи на себе увагу читача. Якісна домінанта тексту представляє собою основне поле функціонування епітета, в якому найбільш послідовно реалізує свій художній потенціал. Для виявлення об'єктивних функцій епітета, особливо в поетичному тексті, важливим стає не тільки мікро- і макроконтекст, а й інтенції автора. Наприклад: *«Кислотних коропів він любив більше, ніж Армаду»* [1, с. 90]. Тут Т. Антипович передає ставлення Даблдекера до дружини. Даблдекер заявляє, що тільки заради одного смаку риби він готовий терпіти Клан і Армаду, яких він ненавидів. Але чого не зробиш заради того, щоб не харчуватися комбікормом, адже, якщо він покине Армаду, то не зможе більше входити до Клану.

5) Іронічні порівняння. Іронічне порівняння є ефективним гумористичним прийомом, що дозволяє значно пожвавити будь-який текст, а сам процес створення такого порівняння є по суті захоплюючою лінгвокогнітивною грою. Наприклад: *«Мала батьківщина лежала в нестерпній голизні і убогості, як загублена вставна щелепа»* [1, с. 129].

Цитата описує враження Прунського від побаченого, коли вони в'їхали в Патогенну зону. Чекала на них закинута, гола місцевість. Його вразило те, що залишилось від його школи, зупинки, дороги... Вони були неначе в пустелі.

б) Іронічні метафори. Наприклад: *«І як не проголошеного мерця, то було логічно, тайого п'яним розум іще чіпко тримався за життя»* [1, с. 151]. Тут описується момент, коли Даблдекер сідав за кермо трактора і їздив. Він любив заїжджати у водойму і місити там багнюку, кожного разу він уявляв, що місить свого вбивцю – Куклуса із його маніакальними посіпаками. Так, одного разу, Даблдекер настільки захопився, що мотор трактора залило водою і він, хоч був п'яний, все ж врятувався.

Іронія звучить і в роздумах Даблдекера про власну сутність. *«Так-так, десь там, між першим і другим своїм дном. Він носив її, як, буває, носять фатальні віруси – сам не хворів, та легко заражав інших»* [1, с. 169]. Чоловік асоціює себе із людиною, яка є носієм фатального вірусу, хоч сама не хворіє, але легко заражає інших. Він розмірковує скільки людей стали його жертвами і померли через нього. Можливо, Т. Антипович через цей фрагмент хотів передати оновлення душ своїх героїв; у патогенній зоні вони починають відчувати жаль, у них прокидається сумління та почуття провини – всі ці почуття були такими чужими для них, коли вони перебували в місті.

7) Синтаксико-стилістичні (парцеляція, вставні і вставлені конструкції). Ці засоби реалізують іронію на синтаксичному рівні. Контрастне зіставлення висловлення із вставним реченням змінює його семантику, надає тексту суб'єктивно-оцінної модальності – насмішки, прихованого глузування, синтаксичні конвергенції. Вставні конструкції передають додаткові відомості, які допомагають у розумінні змісту речення, відношення автора до подій, уточнення місця й часу дії, поведінки, міміки, жестів, інтонації героїв тощо. Парцеляція – це фігура мови, яка являє собою процес поділу висловлювання на дві і більше

самостійні фрази. Наприклад: *«Зате процвітали заклади для пиття – кабінет міністрів визнав, що рідину особливо алкогольну, нічим не заміниш»* [1, с. 89]. Іронічно Т. Антипович показує владу та її закони. Так, алкоголь у романі визнається важливим, легкодоступним та не забороненим.

8) Риторичне питання – питання, відповідь на яке не потрібна або не очікується в силу його крайньої очевидності для мовця. У будь-якому випадку питальне висловлювання має на увазі цілком певну, усім відому відповідь, так що риторичне питання, фактично, являє собою твердження, висловлене в питальній формі» [10, с. 69]. Наприклад: *«Як вам до речі, перша доба в радіаційній зоні? Мені от почали снитися кращі сни»* [1, с. 141]. Фраза належить Прунському. Тарас Антипович показує нам, як змінилось життя героїв роману після прибуття в патогенну зону. Іронія цього моменту в тому, що в небезпечній радіаційній території, Сюзана, Прунський і Даблдекер вбачали місце терапії свого як зовнішнього так і внутрішнього стану, вони почували себе вільними та захищеними від забруднень сучасної цивілізації, Інфи, їх сни стали кращими.

Отож, автор виводить перед читачем страшні та бридкі картини. Нікого не хвилюють людські долі, безстатеві люди, «магматичні» канали. Люди, у вигаданому майбутньому не дуже відрізняються від сучасних людей. Цінності, які переважатимуть у майбутньому, описують дії сучасних людей, що змушує замислитись над своїм життям.

Отже, у романі «Мізерія» Т. Антипович іронічно зображує дійсність майбутнього. За допомогою іронії письменник показує нам те, що станеться зі світом, які цінності будуть панувати, а які зовсім зникнуть. Так, мозком кожної людини пануватиме Інфа, яку автор персоніфікує в реальну істоту, а мораль та пам'ять існуватимуть як заборонені поняття.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі проаналізовано теоретичні аспекти іронії в сучасному літературознавстві. Іронія відрізняється від тропів тим, що вона не спрямована на пізнання властивостей явищ і є фігурою. Відмітна ознака іронії від сатири полягає в «способі прояви суб'єктивно-оціночної модальності – якщо сатира виявляє модальність відкрито, іронія робить це у прихованій формі». Іронія є стилістичним засобом, що слову або словосполученню або зворотіві надає протилежного значення задля певної мети, наприклад, глузування. Позитивно описуючи певні явища, автор, насправді, за допомогою іронії, їх може висміювати. Неоднозначна і неоднорідна в своєму структурному вираженні іронія є явищем складним і багатоплановим. Це стосується встановлення відмінностей з іншими відтінками комічного (сатирою, гумором, сарказмом). Функція іронії – коригувати, а не заперечувати, до того ж іронія приймає відносність правоти будь-якої точки зору; автор описує проблемну ситуацію і вказує на свою участь в ній або причетність, тому оцінка переноситься і на нього.

Розглянуто специфіку репрезентації іронії в прозових творах. Письменники у своїх текстах вдаються до різних репрезентацій вираження іронії. Здебільшого, це пов'язано з демократизацією суспільства. Також не малу роль грає рівність письменника та читача, який у свою чергу ніби дописує твір через власні спостереження. Загалом, іронія у сучасній прозі використовується задля того, щоб привернути увагу читача, змусити його замислитись про те, що ж саме автор намагається викрити через комічний ефект. Цей вид комічного знаходить своє відображення через: вживання слова в значенні, протилежного звичайному, що досягається за допомогою контексту і особливій інтонації; для посилення враження читача; залучення стилістично

маркованої лексики, передусім, жаргонної та просторічної; використання багатозначних слів та прийому персоніфікації.

У грі слів в романі «Мізерія» виділяються семантико-звукові основи: багатозначність слова (включаючи переносне значення); омонімія; суміжні мовні і контекстуальні явища (співзвуччя і контамінація, несправжня етимологія, руйнування фразеологізмів). Гра слів може виникати в результаті жартівливої деетимологізації слова, приписування йому внутрішньої форми і невластивого значення. Метонімічна гра слів у романі «Мізерія» полягає в обігруванні окремих компонентів сталих виразів і є найпоширенішим прийомом. Також автор використовує явище гетерофемії, навмисно вживаючи одне слово замість іншого, що має подібне звучання, але інший його зміст надає іронічності вислову. Гра слів у романі «Мізерія» Т. Антиповича є важливим засобом прямої чи непрямої характеристики героїв, їх вчинків та невід'ємним компонентом їхнього ідіолекту. За допомогою каламбурів автор накладає на свій роман гумористичний та сатиричний ефект.

Ситуативна іронія у романі «Мізерія» залежить від таких факторів, як: несподіванка, людська слабкість, контраст і результат програшу або перемоги. У творі виділяємо сім типів подій за Дж. Лукарієлло, що характеризую ситуативну іронію. Серед них: невідповідність, причина втрати, перемоги, прихована іронія, виверт, збіг, подвійні результати.

У романі «Мізерія» Т. Антипович вдався до таких засобів творення ситуативної іронії: слова з інгерентною іронічною конотацією, перифрази, гра слів, антифразис, іронічні епітети, порівняння, метафори, парцеляція, вставні і вставлені конструкції, риторичні питання та ін. За допомогою цих засобів створюється подвійна структура контексту – з одного боку, змальовування ситуації чи характеристика персонажа, а з іншого – її коментування та оцінка автором чи самим героєм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипович Т. Мізерія. Київ : Нора-Друк, 2007. 208 с.
2. Афанасьев Э. Пушкин-Чехов: ироническая проза. *Русская литература*. 2001. № 4. С. 195-210.
3. Бабенко Л., Каразин Ю. Лингвистический анализ художественного текста : Теория и практика. Москва : Флинта. Наука, 2003. 495 с.
4. Балашов С. Когнитивная природа иронии: парадигма моделей в сопоставительном описании: на материале английских художественных произведений XX века и их русских переводов: дис. ... канд. филол. наук. Екатеринбург : РГБ, 2007. 165 с.
5. Баранник Д. Українська мова на межі століть. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 40-47.
6. Баранов А. Текст в функционально-прагматической парадигме : учебное пособие. Краснодар : Изд-во Кубанского гос. ун-та, 1998. 90 с.
7. Бахтин М. Человек в мире слова. Москва : Изд-во РОУ, 1995. 140 с.
8. Болдина Л. Ирония как вид комического : *автореф. дис. ... канд. филол. наук*. М., 1992. 23 с.
9. Борев Ю. Комическое и художественные средства его отражении. Москва : Высшая школа, 1998. 353 с..
10. Гальперин И. Текст как объект лингвистического исследования. Москва, 1991. 128 с.
11. Гоготишвили Л. Непрямое говорение. Москва : Языки славянских культур, 2006. 720 с.
12. Дементьев В. Русский новояз в свете теории коммуникативных ценностей (на материале политической речи). *Политическая лингвистика*. 2010. № 4 (34). С. 24-40.
13. Дземидок Б. О комическом. Москва : Прогресс, 1994. 223 с.

14. Дмитренко Н. ХХ століття крізь призму сміху. *Літературний Чернігів : щоквартальний мистецький журнал літературної спілки «Чернігів»*. 2015. Вип. 3 (71) липень-вересень. С. 185-188.
15. Дынник В. Ирония. Литературная энциклопедия: в 11 т. Т. 4. Москва : Изд-во Ком. Акад., 1990. С. 571-580.
16. Ивин А. Искусство правильно мыслить. Москва : Аспект Пресс, 1990. 240 с.
17. Калита О. Іронія як світоглядний принцип і стилістична категорія. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В. Гнатюка*. Серія : Мовознавство. Вип. 1 (11). Тернопіль, 2004. С. 104-107.
18. Калита О. Лінгвістична сутність іронії та семантичні механізми формування іронічного смислу. *Українська мова*. 2006. № 2. С. 67-74.
19. Орлова Г. Средства формирования иронической модальности в современном публицистическом дискурсе (жанр обозрения): автореф. дис. ... канд. филол. наук. Санкт-Петербург, 2005. 23 с.
20. Осинская И. Ирония и эрос. Поэтика образного поля. Москва : МГУ, 2003. №3. С. 53-64.
21. Паси И. Ирония как эстетическая категория. *Марксистско-ленинская эстетика в борьбе за прогрессивное искусство* : сб. ст. / отв. ред. М.Ф. Овсянников и др. Москва : Наука, 1990. 287 с.
22. Петрова О. Ирония как способ создания образов персонажей в идиостилях Ч. Диккенса и У.М. Теккерея. *Вестник Челябинского государственного университета*. Челябинск, 2009. Вып. 34 (172). С. 73-77.
23. Пивоев В. Ирония как феномен культуры. Петрозаводск: Изд-во ПетрГУ, 2000. 106 с.
24. Пигулевский В. Ирония и вымысел: от романтизма к постмодернизму : научное издание. Ростов-на-Дону : Изд-во «Фолиант», 2002. 418 с.

25. Поспелов Г. Смех Гоголя: в связи с теорией комического // Николай Васильевич Гоголь / под ред. А.Н. Соколова. Москва : МГУ, 1994. С. 103-138.
26. Потебня О. Эстетика і поетика слова : збірник / упорядкув., вступ. стаття, приміт. І.В. Іваньо, А.І. Колодної ; пер. з рос. А.І. Колодної. Київ : Мистецтво, 1995. 302 с.
27. Походня С. Языковые виды и средства реализации иронии. Київ : Наукова думка, 1999. 123 с.
28. Пропп В. Природа комического у Гоголя. *Русская литература*. 1988. № 1. С. 27-43.
29. Хрулев В. Мысль и слово Леонида Леонова. Саратов, 1999. 186 с.
30. Alleman B. Oironii jako okategorii literackiej. *Ironia* / podred. M. Giowickiego. Gdansk : Siowo-obraz-terytoria, 2002. P. 17-41.
31. Dyson A. Thackeray: Ironie gegen Helden. *Ironie als literarisches Phanomen*. Koln : Narr, 1993. 392 p
32. Gibbs R. The Poetics of Mind, Figurative Thought, Language and Understanding. New York, Cambridge University Press, 1994. 658 p.
33. Knox N. The word irony and its context. Durham, 1991. 343 p.
34. Kreuz Z., Glucksberg S. How to Be Sarcastic: The Echoic Reminder Theory of Verbal Irony. *Journal of Experimental Psychology: General*, 118/4, 1999. P. 374-386.
35. Littman D, Mey J. The nature of irony : Toward a computational model of irony. *Journal of Pragmatics*, 1991, Vol. 15, P. 131-151.
36. Lucariello J. Situational Irony : A Concept of Events Gone Awry. In: *Irony in Language and Thought: A Cognitive Science Reader Ed. by H.L. Colston and R.W. Gibbs Jr.* New York, London : Lawrence Erlbaum Associates, 2007, P. 467-497.
37. Muecke D.C. *Irony (Critical Idiom)*. Methuen Publishing Ltd, 1990. 392 p.

38. Shelley C. The bicoherence theory of situational irony. *Irony in Language and Thought: A Cognitive Science Reader*. ed. by H.L. Colston and R.W. Gibbs Jr. New York; London : Lawrence Erlbaum Associates, 2007. P. 531-578

ДОДАТОК А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, _____ Пилипчук Оксана Віталіївна _____, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____ 14.04.2020 _____

(дата)

_____ Пилипчук _____

(підпис)

_____ Оксана Пилипчук _____

(ім'я, прізвище)